

ШАМАРА О. В.,

доктор філософії в галузі права, старший дослідник, доцент, радник директора (Державна наукова установа «Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України»)

УДК 340.162+351.741+351.742

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.5.13>

ПІДХОДИ ПАРЛАМЕНТУ УКРАЇНИ У СТВОРЕННІ ВОЄННОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ТА ВІЙСЬКОВОЇ ПОЛІЦІЇ В РОЗРІЗІ РОЗБУДОВИ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

Стаття містить аналіз основних положень проектів законів «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення та посилення самостійності Воєнної поліції України та Спеціалізованої воєнної прокуратури» № 11306 від 29.05.2024, «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України у зв'язку із створення та посилення самостійності Воєнної поліції України та Спеціалізованої воєнної прокуратури» № 11307 від 29.05.2024, якими передбачено створення та функціонування Спеціалізованої воєнної прокуратури, Воєнної поліції України, як суб'єкта оперативно-розшукові діяльності, органу досудового розслідування, визначення підслідності Воєнної поліції України та «Про Військову поліцію» № 6569-д від 31.05.2024, яким запропоновано бачення побудови та функціонування Військової поліції, як суб'єкта оперативно-розшукові діяльності.

Зроблено висновок, про те, що доцільним є підхід щодо створення та функціонування Воєнної поліції України, в особливий період та в умовах правового режиму воєнного стану, у відповідності до Стратегії забезпечення національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020, що повинно стати дієвим елементом забезпечення національної безпеки шляхом досягнення достатньої взаємосумісності складових сил безпеки і оборони з відповідними структурами держав – членів Організації Північноатлантичного договору та реалізації стратегічного курсу України на набуття повноправного членства в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору, у відповідності до їх стандартів та процедур. Констатовано, що проектом Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення та посилення самостійності Воєнної поліції України та Спеціалізованої воєнної прокуратури» № 11306 від 29.05.2024 по своїй суті забезпечено комплексний підхід в ході розбудови системи органів Військової юстиції України, наслідком чого є забезпечення Парламентом України можливості виконання повноважень визначених Конституцією та законами України прокурорами Спеціалізованої воєнної прокуратури, слідчими, дізнавачами та оперативними підрозділами Воєнної поліції України, в умовах воєнної агресії російської федерації, в умовах особливого періоду, правового режиму воєнного стану, в розрізі створення та функціонування Спеціалізованої воєнної прокуратури та Воєнної поліції України, в рамках розбудови системи органів Військової юстиції України для забезпечення ефективного вирішення завдань із захисту національних інтересів від загроз у воєнній, оборонній та військовій сферах, підтримання належного правопорядку у зазначених сферах,

забезпечення охорони прав і законних інтересів військовослужбовців та членів їх сімей, а також підвищення ефективності виявлення, документування і розслідування військових та воєнних злочинів, злочину геноциду та злочинів проти людяності, скоєних російською федерацією на території України.

Ключові слова: воєнна поліція України, військова поліція, воєнна прокуратура, військова юстиція України, досудове розслідування, дізнання, оперативно-розшукова діяльність, контррозвідувальна діяльність.

Shamara O. V. Approaches of the Parliament of Ukraine in the creation of the Military Police of Ukraine and the Military Police in terms of the development and functioning of the Military Justice of Ukraine

The article contains an analysis of the main provisions of the draft laws «On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Regarding the Creation and Strengthening of the Independence of the Military Police of Ukraine and the Specialized Military Prosecutor's Office» № 11306 of 05/29/2024, «On Amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine in Connection with creation and strengthening of the independence of the Military Police of Ukraine and the Specialized Military Prosecutor's Office» № 11307 dated 29.05.2024, which provide for the creation and functioning of the Specialized Military Prosecutor's Office, the Military Police of Ukraine, as a subject of operational and investigative activities, a pre-trial investigation body, determining the jurisdiction of the Military Police of Ukraine and «On the Military Police» № 6569-d dated 31.05.2024, which proposed the vision of the construction and functioning of the Military Police as a subject of operational and investigative activities.

It was concluded that it is appropriate to approach the creation and functioning of the Military Police of Ukraine, in a special period and under the conditions of the legal regime of martial law, in accordance with the Strategy for Ensuring the National Security of Ukraine, approved by the Decree of the President of Ukraine dated September 14, 2020 № 392/ 2020, which should become an effective element of ensuring national security by achieving sufficient interoperability of the components of security and defense forces with the relevant structures of the member states of the North Atlantic Treaty Organization and the implementation of Ukraine's strategic course to acquire full membership in the European Union and the North Atlantic Treaty Organization, in accordance with their standards and procedures. It was established that the draft Law «On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Regarding the Creation and Strengthening of the Independence of the Military Police of Ukraine and the Specialized Military Prosecutor's Office» № 11306 dated 05/29/2024 essentially provided a comprehensive approach to the development of the system of Military Justice of Ukraine, as a result of which is the provision by the Parliament of Ukraine of the possibility of exercising the powers defined by the Constitution and laws of Ukraine by prosecutors of the Specialized Military Prosecutor's Office, investigators, investigators and operational units of the Military Police of Ukraine, in the conditions of military aggression of the Russian Federation, in the conditions of a special period, the legal regime of martial law, in the context of the creation and functioning of the Specialized military prosecutor's office and the Military Police of Ukraine, as part of the development of the system of the Military Justice of Ukraine to ensure the effective solution of the tasks of protecting national interests from threats in the military, defense and military spheres, maintaining proper law and order in the specified spheres, ensuring the protection of the rights and legitimate interests of servicemen and members their families, as well as increasing the effectiveness of detection, documentation and investigation of military and war crimes, the crime

of genocide and crimes against humanity committed by the russian federation on the territory of Ukraine.

Key words: *military police of Ukraine, military police, military prosecutor's office, military justice of Ukraine, pre-trial investigation, inquiry, operational and investigative activities, counterintelligence activities.*

Вступ. Парламентом України зареєстровано проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення та посилення самостійності Воєнної поліції України та Спеціалізованої воєнної прокуратури» № 11306 від 29.05.2024, якими передбачено створення та функціонування Воєнної поліції України та Спеціалізованої воєнної прокуратури [1]. Крім того, у Верховній Раді зареєстровано проект Закону «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України у зв'язку із створення та посилення самостійності Воєнної поліції України та Спеціалізованої воєнної прокуратури» № 11307 від 29.05.2024, яким визначено підслідність органу досудового розслідування Воєнної поліції України [2].

24 травня 2024 року, на виконання доручення Верховної Ради України, яке було проголосовано Парламентом України 22 травня 2024 року, Голова Робочої групи Максим Павлюк зібрав та провів підсумкове засідання Робочої групи Комітету з питань правоохоронної діяльності щодо опрацювання питання створення системи Військової юстиції в Україні. Під час засідання учасниками Робочої групи було презентовано розроблений робочою групою доопрацьований законопроект «Про Військову поліцію» № 6569-д від 31.05.2024 [3].

Об'єднує ці дві законодавчі ініціативи прагнення Верховної Ради України до розбудови системи органів Військової юстиції України, в одному випадку шляхом створення Воєнної поліції України та Спеціалізованої воєнної прокуратури, в другому підході законодавець свої зусилля скерував на створення виключно Військової поліції, з усіченими функціями та повноваженнями, як для майбутнього органу правопорядку.

У цьому зв'язку слід зауважити, що проектом Закону України «Про організаційно-правові основи побудови та функціонування Військової юстиції України» (реєстраційний № 10042 від 13.09.2023) визначено головні напрями загальнодержавної політики та організаційно-правові основи побудови та функціонування системи Військової юстиції України, а також передбачено віднести до системи державних органів, які входять до Військової юстиції України – військову поліцію, військову прокуратуру, військову адвокатуру, військовий суд та військову контррозвідку та орган досудового розслідування державного органу спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України, як невід'ємної частини Служби безпеки України [4].

Постало питання проаналізувати основні положення зазначених вище законопроектів, якими запропоновано бачення побудови та функціонування Спеціалізованої воєнної прокуратури, Воєнної поліції України та Військової поліції, як складових системи органів Військової юстиції України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У різний час проблеми діяльності органів військової юстиції досліджували такі вітчизняні вчені, як: О. Баганець, П. Богуцький, М. Беланюк, В. Вдовитченко, Ю. Винокуров, Ю. Війтев, М. Говоруха, М. Голомша, В. Гусаров, В. Давиденко, В. Долежан, Т. Дунас, С. Євдокіменко, О. Зархін, П. Каркач, М. Карпов, В. Карпунцов, М. Кісліцин, М. Ковалів, В. Комашко, В. Козачук, О. Козачук, І. Козьяков, М. Косюта, С. Курінний, В. Кравчук, О. Литвак, В. Максимов, В. Маляренко, І. Марочкін, А. Матіос, О. Михайленко, М. Мичко, В. Пилипчук, С. Подкопаєв, А. Полозов, М. Руденко, М. Руденко, О. Савенков, Г. Середа, О. Смирнов, Є. Суботін, В. Сухонос, М. Трофімов, М. Туркот, А. Чорний, М. Якимчук. Незважаючи на значний внесок у розвиток учення про діяльність системи органів військової юстиції і напрацьовані знання в цій сфері, у наукових працях зазначених учених не вичерпано проблем створення та функціонування воєнної поліції України та воєнної прокуратури.

Постановка завдання. Мета статті полягає у аналізі наявних шляхів Парламенту України щодо створення та подальшого функціонування Воєнної поліції України, Спеціалізованої воєнної прокуратури та Військової поліції, які відображено у проектах законів «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення та посилення самостійності Воєнної поліції України та Спеціалізованої воєнної прокуратури» № 11306 від 29.05.2024, «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України у зв'язку із створення та посилення самостійності Воєнної поліції України та Спеціалізованої воєнної прокуратури» № 11307 від 29.05.2024 та «Про Військову поліцію» № 6569-д від 31.05.2024.

Результати дослідження. Для побудови досконалої і такої, що відповідатиме викликам часу системи органів Військової юстиції України існує потреба у створенні Воєнної поліції України. Ця ідея не є новою. Так, у результаті реформування системи органів кримінальної юстиції передбачалося, що досудове слідство має бути покладено на: 1) національну поліцію; 2) фінансову поліцію; 3) воєнну поліцію; 4) слідчий підрозділ Служби безпеки України; 5) спеціально утворений орган досудового розслідування корупційних правопорушень (антикорупційний орган). Передбачалось перетворення Військової служби правопорядку Збройних Силах України у воєнну поліцію.

Друга спроба створення Воєнної поліції України була закладена у 2014 році в угоді про коаліцію депутатських фракцій «Європейська Україна» Верховної Ради України VIII скликання. Угодою передбачалось утворення на базі Військової служби правопорядку у Збройних Силах України Воєнної поліції та визначення пріоритетними напрямками її діяльності.

Третя спроба утворення Воєнної поліції для запобігання, виявлення, досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених військовослужбовцями була задекларована Програмою діяльності Кабінету Міністрів України, затвердженою постановою Верховної Ради України від 14 квітня 2016 року № 1099-VIII.

У 2019 році Президент України Володимир Зеленський доручив Кабінету Міністрів України, який очолював Олексій Гончарук до квітня 2020 року розробити та внести до Верховної Ради України законопроект про воєнну поліцію, але до цього дедлайну Прем'єр-міністра Олексія Гончарук та його уряд відправили у відставку.

П'ятою спробою утворення Воєнної поліції слід вважати рішення Уряду України від 12 червня 2020 р. № 471, яким було затверджено Програму діяльності Кабінету Міністрів України, якою передбачено розроблення проекту закону про воєнну поліцію.

Крім того, Стратегічним оборонним бюлетенем України, затвердженим Указом Президента України від 17 вересня 2021 року № 473/2021, передбачено реформування Військової служби правопорядку у Збройних Силах України у Воєнну поліцію.

Нажаль з 2008 року, в рамках реалізації Концепції реформування кримінальної юстиції України затвердженої Указом Президента України від 8 квітня 2008 року № 311/2008, з моменту оголошення особливого періоду з 2014 року та з моменту оголошення правового режиму воєнного стану з 2022 року Воєнну поліцію України утворено не було.

Метою створення Воєнної поліції України та Спеціалізованої воєнної прокуратури суб'єктом законодавчої ініціативи у проекті Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення та посилення самостійності Воєнної поліції України та Спеціалізованої воєнної прокуратури» № 11306 від 29.05.2024 визначено комплексний підхід, в ході розбудови системи органів Військової юстиції України, наслідком чого є забезпечення Парламентом України можливості виконання повноважень визначених Конституцією та законами України прокурорами Спеціалізованої воєнної прокуратури, слідчими, дізнавачами та оперативними підрозділами Воєнної поліції України, в умовах воєнної агресії російської федерації, в умовах особливого періоду, правового режиму воєнного стану, в розрізі створення та функціонування Спеціалізованої воєнної прокуратури та Воєнної поліції України, в рамках розбудови системи органів Військової юстиції України для забезпечення ефективного вирішення завдань із захисту національних інтересів від загроз у воєнній, оборонній та військовій сферах, підтримання належного правопорядку у зазначених сферах, забезпечення охорони прав і законних інтересів військовослужбовців та членів їх сімей,

а також підвищення ефективності виявлення, документування і розслідування військових та воєнних злочинів, злочину геноциду та злочинів проти людяності, скоєних російською федерацією на території України.

Метою створення Військової поліції, передбачений проектом Закону «Про Військову поліцію» № 6569-д від 31.05.2024 є створення законодавчих підстав та правових засад діяльності Військової поліції як військового формування з правоохоронними функціями, що входить до складу сектору безпеки і оборони, та який основним своїм завданням має забезпечення правопорядку і військової дисципліни у Міністерстві оборони України, Збройних Силах України та Державній спеціальній службі транспорту.

Концептуальні розбіжності в законопроектах зводяться до такого:

– перше на що слід звернути увагу, законопроектом «Про Військову поліцію» № 6569-д від 31.05.2024, у частині другій статті 2 визначено, що під час дії правового режиму воєнного чи надзвичайного стану загальне керівництво та координацію діяльності Військової поліції здійснює Головнокомандувач Збройних Сил України. Відповідно до Закону України «Про Збройні Сили України» головнокомандувач Збройних Сил України є найвищою військовою посадовою особою у Збройних Силах України, він здійснює через Генеральний штаб Збройних Сил України безпосереднє військове керівництво Збройними Силами України (стаття 8) [5]. Розробниками законопроекту віднесено Військову поліцію до суб'єктів оперативно-розшукової діяльності, тому постає питання, яким чином головнокомандувач Збройних Сил України під час дії правового режиму воєнного чи надзвичайного стану буде здійснювати загальне керівництво та координацію діяльності Військової поліції, як правоохоронного органу (суб'єкта оперативно-розшукової діяльності), та як така діяльність буде корелюватися із Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність», зокрема в частині реалізації пошуку і фіксації фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави та в частині правозастосування положень глави 21 (Негласні слідчі (розшукові) дії) Кримінального процесуального кодексу України. Законопроект «Про Військову поліцію» № 6569-д від 31.05.2024 не розкриває нові повноваження Головнокомандувача Збройних Сил України, межі та рамки здійснення загального керівництва та координації діяльності Військової поліції. Проектом Закону № 11306 від 29.05.2024 визначено, що безпосереднє керівництво Воєнною поліцією України здійснює начальник Воєнної поліції України. Начальник Воєнної поліції України є керівником центрального органу управління Воєнної поліції України;

– проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення та посилення самостійності Воєнної поліції України та Спеціалізованої воєнної прокуратури» № 11306 від 29.05.2024 не обмежує завдання із забезпечення правопорядку і військової дисципліни у Міністерстві оборони України, Збройних Силах України та Державній спеціальній службі транспорту, така діяльність розповсюджується на всі військові формування України, створені відповідно до законодавства України, за умови дієвого демократичного цивільного контролю, визначеного Законом України «Про національну безпеку України» та наглядовими функціями Спеціалізованої воєнної прокуратури;

– проектом Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення та посилення самостійності Воєнної поліції України та Спеціалізованої воєнної прокуратури» № 11306 від 29.05.2024, передбачено створення Спеціалізованої воєнної прокуратури, в рамках комплексного підходу розбудови системи органів Військової юстиції України. Законопроектом передбачено внесення змін до Закону України «Про прокуратуру», якими передбачається визначення зазначеними змінами, окрім іншого, особливості організації і діяльності Спеціалізованої воєнної прокуратури;

– проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення та посилення самостійності Воєнної поліції України та Спеціалізованої воєнної прокуратури» № 11306 від 29.05.2024 передбачено функціонування в структурі Воєнної

поліції України органу досудового розслідування (досудове слідство, дізнання), оперативних та оперативно-технічних підрозділів. Законопроект «Про Військову поліцію» № 6569-д від 31.05.2024 не передбачає у своїй структурі органу досудового розслідування, що є ноу-хау авторського колективу законопроекту у побудові нового органу правопорядку, коли орган досудового розслідування та дізнання знаходиться в одному правозастосовному органі, а суб'єкт оперативно-розшукової діяльності в іншому органі правопорядку. Враховуючи той факт, що відповідно до статті 5 Закону України «Про Державне бюро розслідувань» Державне бюро розслідувань вирішує завдання із запобігання, виявлення, припинення, розкриття і розслідування злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (військових злочинів), крім злочинів, передбачених статтею 422 Кримінального кодексу України, а статтею 216 Кримінального процесуального кодексу України визначено, що слідчі органів державного бюро розслідувань здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення), крім кримінальних правопорушень, передбачених статтею 422 Кримінального кодексу України, проведення негласних слідчих (розшукових) дій мати буде право слідчий Державного бюро розслідувань, який здійснює досудове розслідування по цій категорії кримінальних правопорушень, або за його дорученням – уповноважені оперативні підрозділи Військової поліції. Відсутність досудового розслідування та органу дізнання в структурі Військової поліції, який за визначенням статті 1 законопроекту є військовим формуванням з правоохоронними функціями, розробники законопроекту «Про Військову поліцію» № 6569-д від 31.05.2024 в пояснювальній записці не наводять, що не дозволяє зрозуміти мотиви та цілі такого підходу у створенні Військової поліції.

У цьому зв'язку слід зауважити що у пояснювальній записці до проекту Закону «Про Державне бюро розслідувань» № 2114 від 12.02.2015 року зазначалось, що на Державне бюро розслідування, в рамках викладу концептуальних положень, планувалось покласти такі основні завдання:

1) запобігання організованій злочинній діяльності, терористичним та іншим особливо тяжким насильницьким злочинам – з метою забезпечення безпеки людини, суспільства і держави;

2) виявлення, розкриття і розслідування: злочинів, пов'язаних з діяльністю злочинних організацій; злочинів, пов'язаних з тероризмом; особливо тяжких насильницьких злочинів, за які Кримінальним кодексом України передбачене покарання у виді довічного позбавлення волі;

3) запобігання злочинам катування і злочинам, пов'язаним з іншими жорстокими, нелюдськими або такими, що принижують гідність, видами поведінки і покарання, вчинюваним працівниками правоохоронних органів, і виявлення таких злочинів – з метою забезпечення справедливого правосуддя і недопущення випадків притягнення невинуватих осіб до кримінальної відповідальності;

4) розкриття і розслідування злочинів катування і злочинів, пов'язаних з іншими жорстокими, нелюдськими або такими, що принижують гідність, видами поведінки і покарання, вчинених слідчими (детективами) Національного антикорупційного бюро України, Служби безпеки України, органів внутрішніх справ, а також прокурорами;

5) розкриття і розслідування корупційних та пов'язаних з корупцією злочинів, вчинених працівниками Національного антикорупційного бюро України і прокурорами Спеціалізованої антикорупційної прокуратури;

– законопроектом «Про Військову поліцію» № 6569-д від 31.05.2024 закладається ще одна практична проблема, а саме військову поліцію будуть складати військовослужбовці, орган досудового розслідування Державного бюро розслідування складається з числа цивільних осіб. Як наслідок представники органу досудового розслідування Державного бюро розслідування не є комбатантами, знаходження цивільних осіб на лінії зіткнення, з метою документування злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (військових злочинів), визначеної Кримінальним процесуальним кодексом України буде ускладнено

та може зводитися до окремих доручень органу досудового розслідування в адресу суб'єкта оперативно-розшукової діяльності (Військової поліції);

– законопроектом «Про Військову поліцію» № 6569-д від 31.05.2024, передбачається, що начальник Військової поліції призначається на посаду та звільняється з посади Президентом України за поданням Міністра оборони України, а під час дії правового режиму воєнного стану – за поданням Головнокомандувача Збройних Сил України. Проектом Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення та посилення самостійності Воєнної поліції України та Спеціалізованої воєнної прокуратури» № 11306 від 29.05.2024 передбачено, що начальник Воєнної поліції України призначається на посаду та звільняється з посади Верховною Радою України за поданням Прем'єр-міністра України. Начальник Воєнної поліції України призначається на посаду строком на 7 років із урахуванням вимог Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу». Кандидатуру для призначення на посаду начальника Воєнної поліції України Прем'єр-міністру України подає Комісія з відбору кандидата для призначення на посаду начальника Воєнної поліції України. Положення про Комісію з відбору кандидата для призначення на посаду начальника Воєнної поліції України, затверджує Кабінет Міністрів України. На думку автора другий варіант призначення керівника воєнного формування з правоохоронними функціями наближений до сталого демократичного підходу призначення такого рівня топ посадовців, з урахуванням того, що статтею 1 проекту Закону № 11306 від 29.05.2024, Воєнну поліцію України визначено центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань правоохоронної діяльності у військовій, воєнній та оборонній сферах, підтримання правопорядку у сфері оборони держави, здійснює охорону прав, свобод і законних інтересів військовослужбовців Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань та членів їх сімей, а також резервістів, військовозобов'язаних під час проходження ними зборів;

– проектом Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення та посилення самостійності Воєнної поліції України та Спеціалізованої воєнної прокуратури» № 11306 від 29.05.2024, передбачається створення Спеціалізованої воєнної прокуратури, а по суті її відновлення [6], в рамках розбудови системи органів Військової юстиції України і на цьому етапі створення Воєнної поліції України (оперативно-розшукова діяльність, досудову розслідування, дізнання), Спеціалізованої воєнної прокуратури (нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову та контррозвідувальну діяльність [7], дізнання, досудове слідство, інші функції прокуратури визначені законодавством України).

Розробниками законопроекту «Про Військову поліцію» № 6569-д від 31.05.2024, не надано в пояснювальній записці та в змінах до інших законодавчих актів розуміння щодо процесу створення (відновлення) воєнної прокуратури, це залишилось за межами регулювання, проте Головою Комітету з питань правоохоронної діяльності Верховної Ради України, в рамках участі у міжнародній науково-практичній конференції «Діяльність військової юстиції в умовах збройного конфлікту. Досвід української прокуратури», було зазначено, що «Незмінність курсу України щодо як найшвидшого вступу до Організації Північноатлантичного договору неодноразово наголошував Президент нашої держави Володимир Зеленський. Тому наша з Вами задача виробити та запропонувати шляхи нашої інтеграції у сфері діяльності органів військової юстиції, особливо в умовах військового конфлікту на території України» [8].

Слід констатувати той факт, що повинен бути присутнім саме комплексний підхід в рамках розбудови системи органів Військової юстиції України, який набуває особливого значення в умовах воєнної агресії росії проти України, оскільки в Україні не існує повноцінної системи органів Військової юстиції (воєнна поліція, воєнна контррозвідка, воєнна прокуратура, воєнна адвокатура, воєнний суд). Військова юстиція України, в особливий період та в умовах правового режиму воєнного стану, у відповідності до Стратегії забезпечення національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України

від 14 вересня 2020 року № 392/2020 повинна стати дієвим елементом забезпечення національної безпеки шляхом досягнення достатньої взаємосумісності складових сил безпеки і оборони з відповідними структурами держав – членів Організації Північноатлантичного договору та реалізації стратегічного курсу України на набуття повноправного членства в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору, у відповідності до їх стандартів та процедур.

Окремо слід зупинитися на постанові Верховної Ради України від 5 червня 2024 року № 3777-IX, якою прийнято за основу проект Закону України про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України, інших законодавчих актів України щодо врегулювання питань протидії розвідувально-підривній діяльності спеціальних служб іноземних держав (реєстр. № 11228-1). Метою прийняття проекту Закону «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України, інших законодавчих актів України щодо врегулювання питань протидії розвідувально-підривній діяльності спеціальних служб іноземних держав» № 11228-1 від 10.05.2024 [9] є необхідність встановлення юридичних механізмів виконання контррозвідувальними підрозділами контррозвідувальних (спеціальних) завдань в інтересах забезпечення національної безпеки і оборони з метою попередження, припинення чи розкриття розвідувально-підривної та іншої діяльності спеціальних служб іноземних держав, організацій та окремих осіб шляхом внесення змін до Кримінального кодексу України в частині впровадження інституту звільнення від кримінальної відповідальності за виконання розвідувального (спеціального) та контррозвідувального (спеціального) завдання. Завданнями законопроекту є унормування питань щодо правового захисту осіб, які виконують контррозвідувальні (спеціальні) завдання, врегулювання повноважень суб'єктів контррозвідувальної діяльності, необхідних для своєчасної та ефективної протидії розвідувально-підривній діяльності проти України, а також запровадження державного захисту співробітників, які здійснюють контррозвідувальну діяльність, осіб, залучених до конфіденційного співробітництва, та їх близьких осіб.

Проектом пропонується розширити коло прав, які матимуть органи, підрозділи та співробітники Служби безпеки України (а в деяких випадках – й інших контррозвідувальних органів) в процесі здійснення контррозвідувальної діяльності. При цьому, більшість із заходів, які пропонується здійснювати Служба безпеки України при практично відсутньому контролі з боку незалежних органів, створюють ризики можливих зловживань і перевищення повноважень співробітниками таких органів. Насамперед мова йде про те, що статтею 7 Закону України «Про контррозвідувальну діяльність» визначено, що здійснювати заходи, визначені частиною третьою статті 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», – лише за ухвалою слідчого судді, постановленою за клопотанням керівника відповідного оперативного підрозділу або його заступника, погодженим прокурором. Нагляд за додержанням законів під час проведення контррозвідувальної діяльності здійснюється Генеральним прокурором, виконувачем його обов'язків або уповноваженими наказом Генерального прокурора заступниками Генерального прокурора.

Враховуючи кількість контррозвідувальних справ важко уявити, яким чином одна посадова особа прокуратури визначена Законом України «Про контррозвідувальну діяльність» буде здійснювати нагляд. Тому, запропонований у проекті Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення та посилення самостійності Воєнної поліції України та Спеціалізованої воєнної прокуратури» № 11306 від 29.05.2024, підхід є актуальним, нагальним та таким, що відповідає реальним потребам організації нагляду прокуратури за контррозвідувальною діяльністю. Зокрема, законопроектом передбачено, що на Спеціалізовану воєнну прокуратуру покладається нагляд за дотриманням законності органами військової контррозвідки Служби безпеки України, що здійснюють контррозвідувальну діяльність, іншими уповноваженими суб'єктами, що здійснюють контррозвідувальну діяльність. Також, визначено, що нагляд за дотриманням вимог Конституції і законів України органами та підрозділами, що здійснюють контррозвідувальну діяльність, здійснюється

Генеральним прокурором, заступником Генерального прокурора – Головним воєнним прокурором та уповноваженими наказом заступника Генерального прокурора – Головного воєнного прокурора прокурори Спеціалізованої воєнної прокуратури.

Рамки наукової статті не дозволяють визначити всі переваги та вади аналізованих законопроектів, проте наведене вище дає розуміння процесів розбудови системи органів Військової юстиції України, які відбуваються в Україні.

Висновок. Загальний висновок за результатами розгляду проектів законів «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення та посилення самостійності Воєнної поліції України та Спеціалізованої воєнної прокуратури» № 11306 від 29.05.2024, якими передбачено створення та функціонування Воєнної поліції України та Спеціалізованої воєнної прокуратури», «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України у зв'язку із створення та посилення самостійності Воєнної поліції України та Спеціалізованої воєнної прокуратури» № 11307 від 29.05.2024, «Про Військову поліцію» № 6569-д від 31.05.2024 зводиться до такого:

– безсумнівно слід підтримати створення Воєнної поліції України та Спеціалізованої воєнної прокуратури, в рамках розбудови системи органів Військової юстиції України;

– слід підтримати те, що Воєнна поліція України повинна бути центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань правоохоронної діяльності у військовій, воєнній та оборонній сферах, підтримання правопорядку у сфері оборони держави, здійснює охорону прав, свобод і законних інтересів військовослужбовців Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань та членів їх сімей, а також резервістів, військовозобов'язаних під час проходження ними зборів. Воєнна поліція України підзвітна Верховній Раді України. Діяльність Воєнної поліції України спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра оборони України;

– Воєнна поліція України повинна мати в своїх повноваженнях, поміж іншого, право здійснювати досудове розслідування, дізнання та оперативно-розшукову діяльність;

– визначення за Воєнною поліцією України, крім іншого, виключної підслідності щодо розслідування злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (військових злочинів), передбачених розділом XIX Особливої частини Кримінального кодексу України;

– Спеціалізована воєнна прокуратура повинна мати дієвий механізм нагляду за контррозвідувальною діяльністю суб'єктів, які її здійснюють, з метою реалізації положень законів України «Про національну безпеку України», «Про контррозвідувальну діяльність», «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про прокуратуру», особливо в умовах правового режиму воєнного стану, особливого періоду, а також в рамках прийняття проекту Закону «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України, інших законодавчих актів України щодо врегулювання питань протидії розвідувально-підпільній діяльності спеціальних служб іноземних держав» № 11228-1 від 10.05.2024;

– алгоритм призначення начальника Воєнної поліції України та заступника Генерального прокурора – Головного воєнного прокуратура визначений проектом закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення та посилення самостійності Воєнної поліції України та Спеціалізованої воєнної прокуратури» № 11306 від 29.05.2024 є більш виважений та наближений до демократичних процедур, які передбачені цивільним демократичним контролем за військовими формуваннями.

Список використаних джерел:

1. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення та посилення самостійності Воєнної поліції України та Спеціалізованої воєнної прокуратури №11306 від 29.05.2024. *Законодавство України* : офіц. портал. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44322>. (дата звернення: 03.06.2024).

2. Проект Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України у зв'язку із створення та посилення самостійності Воєнної поліції України та Спеціалі-

зованої воєнної прокуратури №11307 від 29.05.2024. *Законодавство України* : офіц. портал. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44323>. (дата звернення: 03.06.2024).

3. Проект Закону про Військову поліцію № 6569-д від 31.05.2024. *Законодавство України* : офіц. портал. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44336>. (дата звернення: 03.06.2024).

4. Проект Закону про організаційно-правові основи побудови та функціонування Військової юстиції України від 13.09.2023 року №10042. *Законодавство України* : офіц. портал. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42777>. (дата звернення: 03.06.2024).

5. Про Збройні Сили України. *Законодавство України* : офіц. портал. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12?find=1&text=%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B0#w1_4. (дата звернення: 03.06.2024).

6. Шамара О.В. Відновлення військової прокуратури, як елементу системи органів Військової юстиції України // Інформація і право. *Науковий журнал*. № 1(48)(2024). С. 241–250.

7. Шамара О.В. Прокурорський контроль за діяльністю розвідувальних та контррозвідувальних органів, як елемент діяльності Військової юстиції України. Законодавчі аспекти протидії особливо небезпечним злочинам в Україні. Матеріали міжнародного науково-практичного круглого столу 14-15 березня 2024 року, м. Київ. Київ : Алерта, 2024. С. 292–300.

8. Діяльність військової юстиції в умовах збройного конфлікту. Досвід української прокуратури : матеріали Міжнар. наук.– практ. конф., м. Харків, 28 жовтня 2021 р. / упоряд.: П. П. Богуцький, П. М. Візнюк, Л. В. Зіняк, В. Г. Пилипчук, І. О. Петришен. Київ-Одеса : Фенікс, 2021. 108 с.

9. Проект Закону про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України, інших законодавчих актів України щодо врегулювання питань протидії розвідувально-підривній діяльності спеціальних служб іноземних держав від № 11228-1 від 10.05.2024. *Законодавство України* : офіц. портал. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/CardByRn?regNum=11228-1&conv=9>. (дата звернення: 07.06.2024).

